

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
ІВАНА ПУЛЮЯ**

ДІДОРЕНКО ТЕТЯНА ВАСИЛІВНА

УДК 631.172

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ ТРАНСФОРМАЦІЇ
ПІДПРИЄМСТВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО
МАШИНОБУДУВАННЯ**

Спеціальність 08.00.04 - Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата
економічних наук

Тернопіль-2011

Дисертацією є рукопис

Робота виконана на кафедрі менеджменту підприємницької діяльності Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України

Науковий керівник доктор економічних наук, професор
КИРИЧ НАТАЛІЯ БОГДАНІВНА,
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, завідувач кафедри менеджменту у виробничій сфері

Офіційні опоненти доктор економічних наук, професор
ДУСАНОВСЬКИЙ СТЕПАН ЛЬВОВИЧ,
Тернопільський національний економічний університет Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, завідувач кафедри економіки, організації і планування в АПК

доктор економічних наук, професор
ТАРАСЮК ГАЛИНА МИКОЛАЇВНА,
Житомирський державний технологічний університет Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, заступник завідувача кафедри економіки

Захист відбудеться «29» листопада 2011 р. о "11.00 " годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 58.052.05 у Тернопільському національному технічному університеті імені Івана Пулюя за адресою: 46001, м. Тернопіль, вул. Білогірська, 2 (корпус № 10, зал засідань).

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя за адресою: 46001, м. Тернопіль, вул. Руська, 56.

Автореферат розісланий «24» жовтня 2011 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
к. е. н., доцент

О. А.Сороківська

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Сільськогосподарське машинобудування як одна з найбільш наукоємних ланок агропромислового комплексу покликано створювати найактивнішу частину основних виробничих фондів сільськогосподарського виробництва та галузей переробки, а саме: сільськогосподарські машини, бурякозбиральні агрегати, вузли та інші знаряддя праці, що підвищують продуктивність праці, яка в кінцевому результаті впливає не лише на зростання конкурентоспроможності продукції, а й на рівень рентабельності підприємницької діяльності.

Технічний прогрес, зміни в ринковій кон'юктурі та ризики від нестабільності в розвитку економіки спонукають машинобудівні підприємства до дедалі частішої зміни типів та моделей бурякозбиральних машин, істотного зростання питомої ваги серійного, а інколи й дрібносерійного випуску. Тому проблема гнучкості, яка базується на інноваційно-логістичних підходах, є однією з першочергових економічних проблем технічного прогресу та трансформоспроможності вітчизняного сільськогосподарського машинобудування. Закордонні виробники сільськогосподарських машин все більше здійснюють інвестиції в цьому напрямку, постійно проводять науково-дослідні роботи та активну маркетингову політику і результатом такої діяльності є витіснення вітчизняних машинобудівних підприємств з власних ринкових ніш та зростання на ринку кількості закордонної бурякозбиральної техніки. Закордонна техніка хоч і є значно дорожчою, проте вона менш матеріалоемна та надійніша, ніж вітчизняна, характеризується високою продуктивністю, великою кількістю операцій, які проводяться за один прохід й, відповідно, нижчим рівнем витрат на одиницю виконаних робіт.

Отже, питання оцінки виробництва і використання бурякозбиральної техніки, виявлення та раціональне використання резервів наявної виробничої бази й впровадження прогресивних, економічних і енергозберігаючих технологій сільськогосподарського машинобудування можуть створити передумови для їх відродження. Однак при цьому обов'язково слід виявити рівень адаптивнотрансформаційних здатностей сільськогосподарського машинобудування на інноваційно-логістичних засадах із врахуванням взаємовідносин з бурякоцукровим підкомплексом. Усе, викладене вище, й зумовило вибір теми дисертаційного дослідження.

Питання розвитку агропромислового комплексу та сільськогосподарського машинобудування є предметом дослідження відомих вітчизняних і закордонних вчених, зокрема: В. Андрійчука, Б. Андрушківа, Ю. Богатіна, В. Бондара, П. Борщевського, В. Брича, М. Вергуна, П. Гайдуцького, А. Гарькавого, А. Гойка, М. Горячкіна, Г. Дональдсона, С. Дусановського, Е. Кайна, О. Кантора, Н. Кирич, Й. Козея, А. Колера, А. Колотушкіної, Г. Косачьова, О. Кузьміна, Т. Мостенської, Г. Підлісецького, Л. Родіонової, Н. Соколова, Г. Тарасюк, В. Тихонова, Ю. Хакімової, Ф. Цільмана, В. Швандара та ін.

Незважаючи на велику кількість і різноплановість досліджень, недостатньо вивченими залишаються питання щодо врахування інноваційно-логістичних підходів у виробництві та використанні дорогих та універсальних сільськогосподарських машин, потребують уточнення методи оцінки економічних показників машин, які б враховували виробничі умови конкретних машинобудівних підприємств. Це зумовило необхідність проведення комплексного дисертаційного дослідження, визначило його мету і завдання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота пов'язана з темою, яка включена до плану науково-дослідних робіт Тернопільського національного економічного університету: «Наукові засади ефективного розвитку агробізнесу та вдосконалення методології обліку, аналізу і аудиту на підприємствах АПК в умовах глобалізації світової економіки» (номер державної реєстрації 0110U001443). Автором розроблено теоретичні та науково-прикладні засади інтенсифікації виробництва бурякозбиральної техніки на інноваційній основі.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є розробка теоретичних та методичних положень, а також практичних рекомендацій щодо впровадження організаційно-економічних механізмів виявлення і підвищення рівня адаптивнотрансформаційних здатностей підприємств сільськогосподарського машинобудування на інноваційно-логістичних засадах з врахуванням взаємовідносин з бурякоцукровим підкомплексом. Утілення в життя зазначених розробок і практичних рекомендацій сприятиме підвищенню конкурентоспроможності продукції, удосконаленню виробництва, підняттю ефективності використання бурякозбиральної техніки.

Досягнення окресленої мети передбачає вирішення таких завдань:

- розробити теоретичні та методичні положення, а також практичні рекомендації щодо впровадження організаційно-економічних механізмів підвищення рівня адаптивнотрансформаційних здатностей відродження підприємств сільськогосподарського машинобудування на інноваційно-логістичних засадах з врахуванням взаємовідносин з бурякоцукровим підкомплексом, які можуть створити передумови для їх трансформації до вимог європейських стандартів;
- ідентифікувати сутність і поняття категорій «адаптивно-трансформаційна здатність» підприємства сільськогосподарського машинобудування, «трансформоспроможність виробництва», продукції сільськогосподарського машинобудування;
- удосконалити підходи до виявлення закономірностей та особливостей розвитку територіальної організації машинобудівної галузі, процесів агропромислової інтеграції, вертикальної та горизонтальної інтеграції, доукомплектування й диверсифікації виробництва бурякозбиральної техніки;
- конкретизувати методичний підхід до оцінювання адаптивнотрансформаційних здатностей підприємств сільськогосподарського машинобуду-

вання з використанням державного управління, визначення теоретичних основ формування організаційно-економічного механізму їх трансформації на основі сучасного використання менеджменту, маркетингу та конкурентних чинників;

- актуалізувати методичний підхід до оцінювання вихідних даних при визначенні теоретичних основ формування організаційно-економічних механізмів трансформації підприємств сільськогосподарського машинобудування на інноваційно-логістичних засадах з урахуванням взаємовідносин з бурякоцукровим підкомплексом;

- удосконалити, урахувавши конкретні умови, методичний підхід до визначення конкурентоспроможності виробництва сільськогосподарської техніки, зокрема розрахувати коефіцієнт універсальності, що дозволяє визначити напрями подальших науково-дослідних робіт і можливість прибуткового впровадження технічних засобів у сільськогосподарське виробництво, виходячи з умов конкретного аграрного підприємства;

- кількісно та якісно оцінити структурні зміни у розвитку машинобудівної галузі в умовах нестабільності ринкової економіки, дослідити їх вплив на фінансово-економічні показники машинобудівних підприємств;

- обґрунтувати шляхи підвищення трансформоспроможності підприємств сільськогосподарського машинобудування та приведення її до стандартів європейського ринку.

Об'єктом дисертаційного дослідження є процес забезпечення трансформоспроможності підприємств сільськогосподарського машинобудування, у т. ч. виробництва бурякоцукральної техніки.

Предметом дисертаційного дослідження є сукупність теоретичних, методичних і практичних аспектів визначення рівня адаптивнотрансформаційних здатностей відродження підприємств сільськогосподарського машинобудування на інноваційно-логістичних засадах з урахуванням взаємовідносин із бурякоцукровим підкомплексом, конкурентоспроможності виробництва як основи їхнього рентабельного функціонування в умовах невизначеності ринкової економіки.

Методи дослідження. Теоретичною і методологічною основою досліджень є загальнонаукові принципи проведення комплексних економічних досліджень, фундаментальні положення сучасної економічної науки, наукові положення та розробки провідних вітчизняних і закордонних фахівців у галузі ефективності використання сільськогосподарської техніки.

У дисертаційному дослідженні для вирішення намічених завдань та досягнення мети використано загальнонаукові та спеціальні методи: абстрактно-логічний (для теоретичних узагальнень результатів досліджень, формулювання висновків) – Розділ 1, підр. 1.1; аналізу та синтезу (для деталізації об'єкта та предмета дослідження) - Розділ 1, 3, підр. 1.1, підр. 3.1; статистико-економічний, зокрема, його прийоми — групування, індексний (для встанов-

лення зв'язків та залежностей між конкурентоспроможністю виробництва бурякоцукральної техніки та системними соціально-економічними чинниками) - Розділ 1, підр. 1.2. - 1.3, динамічні порівняння (для співставлення фактичних даних за окремі роки та періоди) – Розділ 2, підр. 2.2 – 2.3; графічний (для наочного зображення динаміки показників виробництва й використання сільськогосподарської техніки), нормативний (при визначенні порівняльної ефективності виробництва і використання бурякоцукральних машин) – Розділ 2, підр. 2.2; монографічний (для поглибленого вивчення особливостей ефективності використання бурякоцукральної техніки в окремих аграрних підприємствах) – Розділ 2, підр. 2.1; СVP-аналізу (для розрахунку меж безбитково-го використання машин) – Розділ 1, 3, підр. 1.2., підр. 3.1 – 3.2 тощо.

Інформаційна база дослідження – наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених-економістів, матеріали наукових конференцій, законодавчих і нормативних актів України, статистичні дані та матеріали періодичних видань, звітна інформація підприємств машинобудівної галузі, експертна інформація.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у розробленні теоретико - методичних засад та прикладних аспектів організаційно-економічних засад трансформації підприємств сільськогосподарського машинобудування.

Особистий внесок автора у розроблення проблематики дисертаційного дослідження становлять такі положення, що й визначають новизну дисертації, де зокрема:

уперше:

- розроблено теоретичні та методичні положення, а також практичні рекомендації щодо впровадження організаційно-економічних механізмів підвищення рівня адаптивнотрансформаційних здатностей відродження підприємств сільськогосподарського машинобудування на інноваційно-логістичних засадах з урахуванням взаємовідносин з бурякоцукровим підкомплексом, які формують передумови для їх трансформації до вимог європейських стандартів та подано трактування сутності категорій «адаптивнотрансформаційна здатність» підприємства сільськогосподарського машинобудування, «трансформоспроможність виробництва» продукції сільськогосподарського машинобудування;

удосконалено:

- підходи до виявлення закономірностей та особливостей розвитку територіальної організації машинобудівної галузі, процесів агропромислової інтеграції, вертикальної та горизонтальної інтеграції, доукомплектування й диверсифікації виробництва бурякоцукральної техніки;
- методичний підхід до оцінювання адаптивнотрансформаційних здатностей підприємств сільськогосподарського машинобудування з використанням функцій державного управління, визначення теоретич-

них основ формування організаційно-економічного механізму їх трансформації на основі використання сучасних підходів менеджменту та маркетингу;

- методичний підхід до оцінювання вихідних даних, визначення теоретичних основ формування організаційно-економічних механізмів трансформації підприємств сільгоспмашинобудування на інноваційно-логістичних засадах з урахуванням взаємовідносин з бурякоцукровим підкомплексом;
- методичний підхід до визначення конкурентоспроможності виробництва сільськогосподарської техніки, зокрема запропоновано розрахунок коефіцієнта універсальності, що, на відміну від наявних, дозволяє визначити напрями подальших науково-дослідних робіт і можливість прибуткового впровадження технічних засобів у сільськогосподарське виробництво, виходячи з умов конкретного аграрного підприємства;

набули подальшого розвитку:

- кількісне та якісне оцінювання структурних змін у розвитку машинобудівної галузі в умовах нестабільності ринкової економіки, дослідження їх впливу на фінансово-економічні показники машинобудівних підприємств;
- обґрунтування шляхів підвищення трансфоспроможності підприємств сільськогосподарського машинобудування та приведення її до стандартів європейського ринку.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в розробці рекомендацій щодо підвищення конкурентоспроможності продукції та трансфоспроможності виробництва бурякозбиральної техніки на підприємствах сільськогосподарського машинобудування.

Окремі положення щодо організації кооперативного використання бурякозбиральної техніки було застосовано при плануванні потреби в сільськогосподарській техніці управління агропромислового розвитку в Тернопільській області (Довідка № 10-4/25-023 від 22.04.2010).

Результати наукових досліджень, зокрема можливості формування довідних служб, які мають право надавати бурякозбиральну техніку на умовах лізингу, запроваджуються Головним управлінням агропромислового розвитку Тернопільської облдержадміністрації (Довідка № 62 від 22.04.2010).

Результати проведеного дослідження були використані також при розробці рекомендацій для планування потреби в техніці для сільськогосподарських підприємств Тернопільської області (Довідка № 56 від 12.05.2010).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаним науковим дослідженням. Викладені в дисертації наукові результати отримані автором особисто. З наукових праць, що видані у співавторстві, у роботі використано лише ті ідеї та положення, що є результатом особистої роботи дисертанта.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати, викладені в дисертації, доповідались, обговорювалися й були схвалені на науково-практичних конференціях: «Підвищення ефективності агропромислового виробництва в умовах різних форм господарювання» (Тернопіль, 2005 р.), «Конкурентоспроможність аграрного сектора економіки і механізм її підвищення» (Тернопіль, 2007 р.), «Розвиток інфраструктури аграрного ринку і організаційно-економічний механізм її ефективного функціонування» (Тернопіль, 2008 р.).

Публікації. Основні наукові положення, висновки та рекомендації автора опубліковано в 11 наукових працях, у т.ч. 9 – самостійних, 2 – у співавторстві, 5 – в наукових фахових виданнях. Загальний обсяг наукових публікацій становить 3,1 д. а, у т. ч. в наукових фахових виданнях — 1,8 д. а.

Структура і обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел із 164 найменувань (загалом 232 сторінки тексту, у тому числі 9 таблиць, 13 рисунків, 47 формул).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, сформульовано мету та основні завдання, предмет і об'єкт, теоретичну та методологічну бази дослідження, відображено наукову новизну та практичне значення отриманих результатів.

У розділі 1 «**Теоретичні основи формування організаційно-економічних засад трансформації підприємств сільськогосподарського машинобудування (у контексті взаємовідносин з бурякоцукровим підкомплексом)**» досліджено сучасне сільськогосподарське виробництво та сучасні погляди на діяльність бурякоцукрового підкомплексу, здійснено аналіз його переваг і недоліків.

В умовах ринкової конкуренції нарощування темпів виробництва сільськогосподарства вимагає застосування сучасної економічної й високопродуктивної техніки та механізмів для обробітки ґрунтів та збирання сільськогосподарської продукції. При цьому засоби виробництва мають бути не лише надійними й довговічними — їх характеристики, режими функціонування необхідно збалансовувати з діяльністю бурякоцукрового підкомплексу.

При цьому, ключовим завданням для виробника є створення такого комбайна чи агрегата, який був би кращим за свої аналоги і повною мірою задовольняв би потреби споживача. А перед покупцем стоїть питання — як вибрати з певного числа сільськогосподарської техніки таку, яка б задовольнила його потреби та створила умови для ефективного господарювання, а отже, підсилила б позиції у конкурентній боротьбі.

У межах цих завдань у розділі:

- розроблено категорійний апарат та теоретичні основи понять «трансфоспроможність виробництва» та «адаптивнотрансформаційна здатність»

підприємств машинобудування в інноваційно-логістичному контексті;

– обґрунтовано необхідність технологічної реорганізації повного комплексу всіх складових машинобудівного виробництва;

Конкурентоспроможність як явище в ринковій економіці можна розглядати, поєднуючи такі складові: поняття конкурентоспроможності, її критерії, фактори та показники. Конкурентоспроможність традиційно розглядається з позиції товару, тобто здебільшого йдеться про конкурентоспроможність продукції. Натомість трансфоспроможність — це здатність об'єкта, що володіє визначеною часткою відповідного релевантного ринку, яка характеризує ступінь відповідності інноваційно-логістичних техніко-функціональних, економічних, організаційних й інших характеристик об'єкта вимогам споживачів і визначає частку ринку, що належить даному об'єктові й перешкоджає перерозподілу цього ринку на користь інших об'єктів.

Тому дослідження трансфоспроможності, як економічної категорії вимагає всебічного та глибокого теоретичного аналізу, який дозволить ефективно застосовувати ці поняття ринкової економіки на практиці.

Характеристику можливих інноваційно-логістичних засад трансформації підприємств сільськогосподарського машинобудування в контексті взаємовідносин з бурякоцукровим підкомплексом відображено на рис. 1.

Поряд із вітчизняною технікою на ринку наявні комбайни іноземного виробництва: як нові, так і ті, що були у користуванні. Перед вітчизняними виробниками і покупцями сільськогосподарської техніки стоїть проблема — як зробити виробництво своєї продукції конкурентоспроможним у контексті Європейського ринку.

Відродження трансформаційних процесів на підприємствах машинобудівної галузі, забезпечення їх розвитку на інноваційно-логістичних засадах — одна з найважливіших умов відродження АПК та побудови індустріального суспільства, що базується на ефективному використанні наукових знань і високих технологій. Машинобудування має ключове значення для технологічного переозброєння всіх галузей виробництва, у т. ч. і сільського господарства.

Як переконує досвід розвинутих країн Заходу, всі ланки НТП у ринковій економіці мають бути орієнтовані на споживання. Саме на споживчому ринку досягнення науково-технічного прогресу знаходять найповніше втілення, оскільки вони соціально орієнтовані в напрямі забезпечення позитивних змін в інтенсивності праці, підвищення реальних доходів працівників і дієвості управління виробництвом.

Адаптивнотрансформаційна здатність – спроможність до відродження підприємств сільськогосподарського машинобудування на інноваційно-логістичних засадах. І саме взаємовідносини даних підприємств з бурякоцукровим підкомплексом є одним із напрямків відродження галузі.

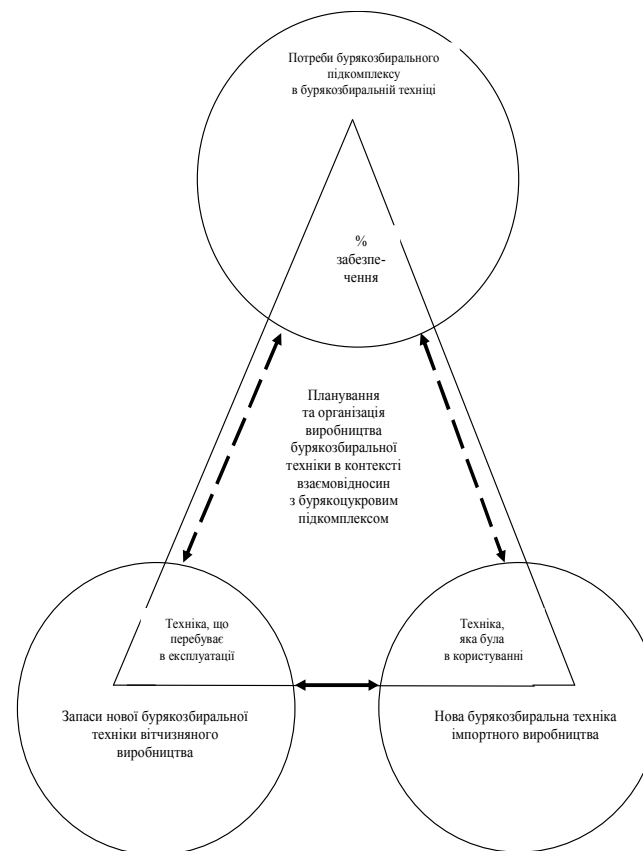

Рис. 1. Інноваційно-логістичні засади трансформації підприємств сільськогосподарського машинобудування в контексті взаємовідносин з бурякоцукровим підкомплексом

Фактичне річне завантаження сільгоспмашин визначається за формулою:

$$T_{\phi} = D_n t_{он} \frac{W_n}{Q_n} \sum_{j=1}^p \frac{Q_j}{W_j}, \quad (1)$$

де D_n — кількість днів роботи в напружений період; $t_{он}$ — тривалість роботи машини протягом дня в напружений період, год; W_j , W_n — продуктивність машини в j -й та напружений періоди, од. роб./год; Q_j , Q_n — обсяг робіт у j -й та напружений періоди, од. роб.; j — кількість періодів роботи.

Результати розрахунку дозволяють розрахувати потребу в сільськогосподарській техніці для бурякоцукрового підкомплексу.

Першочергове значення для економіки України має кардинальне підвищення технологічного рівня продукції вітчизняного сільськогосподарського машинобудування. Зокрема технологічне оновлення комбайнобудівних підприємств, розробка й організація виробництва різноманітної сучасної та перспективної сільськогосподарської техніки.

У розділі 2 «Особливості організації виробництва на підприємствах машинобудівної галузі посттоталітарного періоду» проаналізовано стан забезпечення технікою аграрних підприємств та досліджено динаміку виробництва продукції машинобудівної галузі для бурякоцукрового підкомплексу.

Проведені дослідження дозволяють зробити висновок, що обсяги випуску техніки вітчизняними підприємствами зменшуються, окремі підприємства не працюють або взагалі припинили своє існування. На сьогодні аграрні підприємства забезпечені основними сільськогосподарськими машинами лише на 45-65% від розрахункової технологічної потреби. З них близько 95% експлуатуються поза амортизаційними строками, майже дві третини машинно-тракторного парку становить техніка віком близько 20 і більше років. На жаль в Україні відсутня дієва державна політика розвитку вітчизняного машинобудування для забезпечення потреб сільгоспвиробників. На внутрішньому ринку вже майже 80% обсягів продажу припадає на технічні засоби зарубіжного виробництва, яких лише у 2010 році реалізовано на 2,6 млрд. доларів США. А це відтік із економіки України фінансових ресурсів, втрата тисяч робочих місць, науково-технічного та виробничого потенціалу машинобудівних підприємств, їх занепад і повна залежність агропромислового виробництва України від зарубіжних фірм.

Державна програма розвитку вітчизняного машинобудування для агропромислового комплексу на 2007 - 2010 роки, яка спрямована на вирішення питань системного розвитку галузі машинобудування для агропромислового комплексу і забезпечення сільськогосподарських та переробних підприємств високоефективною конкурентоспроможною вітчизняною технікою і обладнанням, передбачала такі обсяги фінансування (рис. 2).

На жаль за час дії програми рівень виконання заходів за рахунок бюджетних коштів становив лише 18,2 % від передбаченого обсягу. При цьому з бюджету фінансувався тільки один із трьох програмних напрямів - дослідно-конструкторські роботи. Два інших - компенсація кредитних ставок банків за кредитами на технічне переоснащення підприємств АПК та удосконалення нормативно-правової бази з питань машинобудування для АПК - не фінансувалися взагалі. Як наслідок, за наявності наукових розробок підприємства не змогли переоснастити власне виробництво під випуск нової продукції, що послабило їхню конкурентоспроможність.

В цілому оцінка розвитку підприємств з виготовлення бурякоцукрового виробництва показує, що останнім часом розвиваються у ньому негативні процеси: відбувається відокремлення різних виробництв, деспеціалізація і пере-

спеціалізація, погіршення технологічних, економічних відносин між ними і цукровими заводами, дезінтеграція виробництва, розпад різних агропромислових формувань (комбінатів і об'єднань), що негативно впливає на економічні показники бурякоцукрового виробництва, а від того і на трансфоспроможність підприємств з виготовлення бурякоцукрового виробництва.

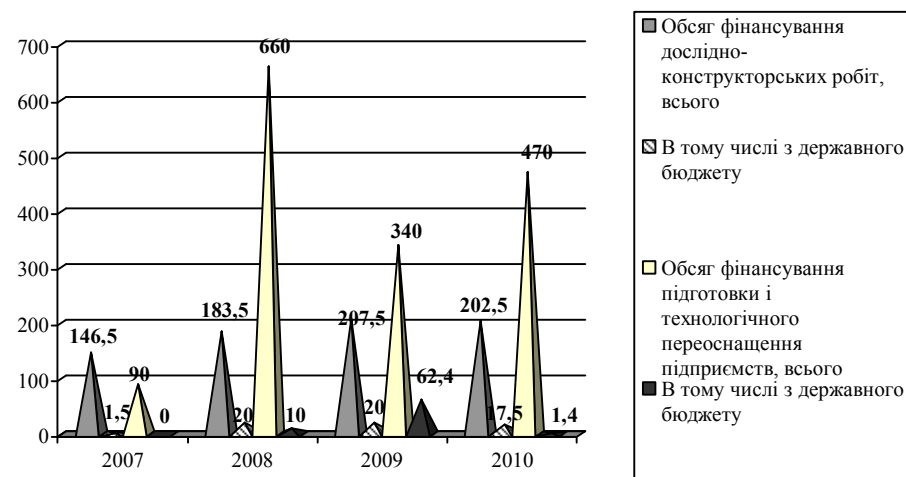

Рис. 2. Обсяги фінансового забезпечення створення техніки, підготовки виробництва і технічного переоснащення підприємств машинобудування для агропромислового комплексу у 2007-2010 роках (млн. грн.)*

*Примітка: розроблено дисертантом на основі даних Державної програми розвитку вітчизняного машинобудування для агропромислового комплексу на 2007 - 2010 роки

Отже, важливо, щоб за допомогою державних і ринкових регуляторів, удосконалення інвестиційної, фінансово-кредитної, цінової, податкової, протекціоністської, митної, страхової політики створити сприятливі економічні умови для розвитку, та у цьому взаємозв'язку трансфоспроможності, підприємств з виготовлення бурякоцукрового виробництва для агропромислового комплексу. Важливе значення у його розвитку матимуть адміністративні заходи і розробка нормативно-правової бази для прискореного розвитку бурякоцукрового виробництва. Всі заходи, спрямовані на його розвиток, повинні синтезуватися в Національній програмі розвитку агропромислового комплексу на перспективу 15-20 років.

Ці та інші обставини обумовлюють потребу порівняльного аналітичного оцінювання ефективності комплексного виготовлення бурякоцукрового виробництва.

У посттоталітарний період унаслідок кризи як окремі підприємства,

так і в цілому бурякоцукровий підкомплекс, зазнали великих деформацій (таблиця 1).

Таблиця 1

Динаміка виробництва цукрових буряків (фабричних) в Україні у 1991-2010 роках*

Показники	1991	1995	2001	2005	2010
Зібрана площа, тис. га	36168	29650	15574	15468	13691
Валовий збір, тис. т	1558	1475	970	652	492
Урожайність, ц/га	234	205	183	248	287

*Примітка: розроблено дисертантом на основі даних Держкомстату України

Загалом вихід бурякоцукрового підкомплексу з кризової ситуації можливий при умові переведення його на індустріальну, інтенсивну і спеціалізовану основу. Це вимагає переорієнтації машинобудівного комплексу на розвиток сільськогосподарського машинобудування, насичення ринку всіма промисловими засобами виробництва, поліпшення системи матеріально-технічного постачання бурякозбиральних господарств, створення машино-тракторних станцій і служб агросервісу.

Поглиблення спеціалізації господарств на виробництві цукрових буряків вимагає переорієнтації промисловості на збільшення виробництва промислових засобів виробництва (тракторів, автомобілів, сільськогосподарських машин та обладнання) і предметів праці, поліпшення системи матеріально-технічного постачання бурякозбиральних господарств.

Ці висновки підтвердив стан виробництва продукції машинобудівної галузі та порівняльна оцінка ефективності комплексного виготовлення бурякозбиральної техніки й аналіз ринку бурякозбиральної техніки, а також експортних можливостей підприємств машинобудівної галузі.

У розділі 3 «**Основні напрями розвитку трансформаційних процесів в умовах машинобудівних підприємств на засадах інноваційно-логістичного ланцюга**» на основі диференціації витрат виробництва зроблено аналіз та запропоновано впровадження у виробництво широкозахватних бурякозбиральних комплексів, що дозволяють підвищити продуктивність праці, зменшити енергоємність збирання цукрових буряків та запобігти ущільненню ґрунтів. Розглянуто організацію спільного використання засобів та лізингу бурякозбиральної техніки як форми мотивації збуту кінцевої продукції підприємств машинобудування та побудовано схему забезпечення трансфоспроможності машинобудівних підприємств в контексті розвитку бурякоцукрового підкомплексу України.

На рис. 2 наведено алгоритм формування організаційно-економічного механізму трансформування виробництва в умовах машинобудівних підприємств до вимог Європейського регіону. Рисунок свідчить про те, що найбільш трансфоспроможними є підприємства, у яких найкращим чином організована

робота всіх підрозділів і служб. На ефективність діяльності служб впливає чимало чинників, зокрема й ресурсне забезпечення агропромислового комплексу. Оцінювання результативності роботи кожного підрозділу передбачає визначення ефективності використання його ресурсного забезпечення.

Україна має сприятливі природно-економічні умови для розвитку бурякоцукрового виробництва. Рівнинна поверхня, розорані ґрунти, помірний і теплий клімат, велика кількість сонячного тепла та світла, забезпеченість трудовими ресурсами, трудові навички населення, мережа шосейних і залізничних доріг, розвинуте сільськогосподарське машинобудування, досвід агрохімічного і агро меліоративного комплексу, агрохімічна служба сприяли розвитку в Україні бурякоцукрового підкомплексу.

Деструктивні зміни в господарському комплексі України, що сталися за останні роки, у посттоталітарний період негативно позначилися на розвитку бурякоцукрового виробництва. Недостатній випуск тракторів, вантажних автомобілів, сільськогосподарських машин і обладнання, мінеральних добрив, хімічних меліорантів, хімічних засобів захисту рослин від хвороб і шкідників, пального, мастильних та інших матеріалів, непомірне зростання цін на них, руйнація агрохімічної служби, відсутність агросервісного обслуговування господарств змусило господарства скоротити посівні площі цукрових буряків. Україна втратила лідерство у світовому виробництві цукру. Різко впав рівень інтенсифікації галузі. У перспективі буряківництво має розвиватися на основі інтенсифікації цієї галузі, що дозволить збільшити виробництво цукрових буряків до 34–35 млн. т, а виробництво цукру — до 4–4,5 млн. т. У господарствах Тернопільської області виробництво цукрових буряків необхідно довести до 2,5 млн. т при середній врожайності 320 ц/га.

Разом із збільшенням урожайності цукрових буряків ростуть виробничі затрати, а тому для рентабельного ведення цукробурякового виробництва потрібно встановити оптимальні ціни на сировину в межах 185–200 грн/т, а на цукор — у межах 2500–2700 грн/т.

Таким чином, основні напрями розвитку трансформаційних процесів в умовах машинобудівних підприємств на засадах інноваційно-логістичного ланцюга передбачають впровадження таких заходів:

- диференціацію витрат виробництва та цін на кінцеву продукцію як засіб трансфоспроможності підприємств машинобудівної галузі;
- організацію спільного використання засобів та лізингу бурякозбиральної техніки як форми стимулювання збуту кінцевої продукції підприємств машинобудівної галузі;
- розробки алгоритму забезпечення трансфоспроможності машинобудівних підприємств у контексті розвитку бурякоцукрового підкомплексу.

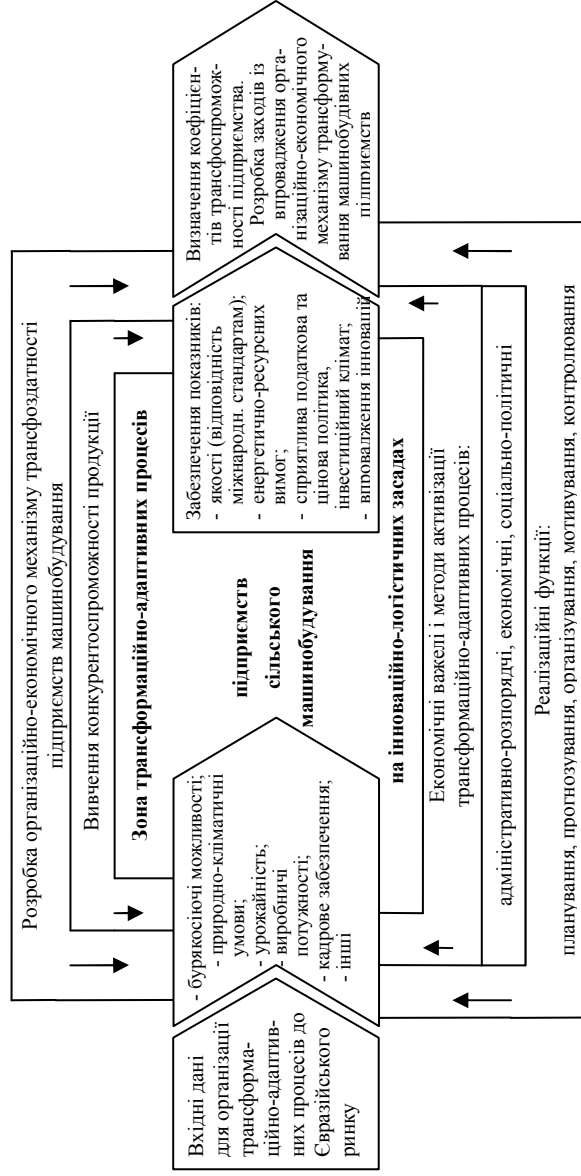

Рис. 2. Алгоритм формування організаційно-економічного механізму трансформування виробництва в умовах машинобудівних підприємств.

ВИСНОВКИ

Отже, підсумком дисертаційної роботи є теоретичне обґрунтування та нове вирішення наукового-практичного завдання щодо трансформації сільськогосподарського машинобудування в контексті бурякоцукрового підкомплексу і таким чином відродження машинобудівних підприємств. Одержані результати полягають у наступному:

1. Здійснено розробку теоретичних і методичних положень, а також практичних рекомендацій щодо впровадження організаційно-економічних механізмів виявлення та підвищення рівня адаптивнотрансформаційних здатностей підприємств сільськогосподарського машинобудування на інноваційно-логістичних засадах із урахуванням взаємовідносин з бурякоцукровим підкомплексом. Ця робота й зумовила необхідність вивчення шляхів підвищення конкурентоспроможності продукції, технологічного вдосконалення виробництва, підвищення якості роботи та ефективності використання бурякоцукрової техніки.

2. Ідентифіковано сутність і поняття категорій «адаптивно-трансформаційна здатність», «трансформативність виробництва» продукції сільськогосподарського машинобудування.

3. Обґрунтовано методи оцінювання адаптивнотрансформаційних здатностей сільськогосподарського машинобудування з використанням функцій державного управління в машинобудівній галузі та на основі використання сучасних підходів у менеджменті і маркетингу.

3. Розкрито закономірності та особливості розвитку територіальної організації машинобудівної галузі, процесів агропромислової інтеграції, вертикальної та горизонтальної інтеграції, комплексності і диверсифікації виробництва бурякоцукрової техніки в контексті бурякоцукрового підкомплексу.

4. Обґрунтовано шляхи підвищення трансформативності сільськогосподарського машинобудування.

5. Теоретично доведено, що конкурентоспроможність технічних засобів має визначатися у процесі порівняння оцінюваної техніки з базовою машиною. Верхня лімітна ціна є максимальною межею встановлення реалізаційних цін. Машинобудівне підприємство відносно даного показника може оптимально, з урахуванням ринкових тенденцій, установлювати реалізаційні ціни на кінцеву продукцію.

6. Доведено, що коефіцієнт універсалізації за допомогою комплексних інноваційних показників дозволяє визначити пріоритетні напрями науководослідних робіт під час проектування та впровадження у виробництво нових зразків бурякоцукрової техніки. В цьому зв'язку виявлено нагальну потребу у надійній високопродуктивній бурякоцукрової техніці, яка здатна забезпечити ефективне сільськогосподарське виробництво. Установлено тісний взаємозв'язок між собівартістю виконання сільськогосподарських робіт та наявністю досконалої техніки.

7. Здійснено оцінювання можливості підвищення рівня трансформативності

можності підприємств сільськогосподарського машинобудування. Розроблено практичні рекомендації щодо покращення використання ресурсного забезпечення сільськогосподарських підприємств, що зміцнить конкурентні позиції сільськогосподарського машинобудування та підвищить його адаптивнотрансформаційні здатності.

Список опублікованих праць за темою дисертації

Статті в наукових фахових виданнях:

1. Дідоренко Т.В. Адаптивність організаційних форм використання сільськогосподарської техніки / Т.В. Дідоренко // Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. – Черкаси: ЧДТУ, 2011. – Вип. 27, частина 2. – С.121-125.
 2. Дідоренко Т. В. Підвищення трансфоспроможності сільськогосподарського машинобудування на основі венчурного інвестування / Т. В. Дідоренко // Інноваційна економіка. — 2010. — № 4 (18). — С. 58–65.
 3. Дідоренко Т. В. Основні підходи до аналізу інвестиційної діяльності / Т. В. Дідоренко // Економічний аналіз. Збірник наукових праць Тернопільського національного економічного університету. – Тернопіль: ТНЕУ, 2008. — № 11. — С.79–81.
 4. Дідоренко Т. В. Організація управлінського обліку на сільськогосподарських підприємствах / Т. В. Дідоренко, І. М. Лукава // Формування економічних відносин в умовах ринку. Збірник наукових праць. — Тернопіль: ТДЕУ, 2003. — С. 154–162. [*Особистий внесок здобувача: обґрунтовано методику прийняття рішень на підприємствах*]
 5. Дідоренко Т. В. Оцінка наукового забезпечення обліку виробництва продукції / Т. В. Дідоренко, І. М. Лукава // Формування економічних відносин в умовах ринку. Збірник наукових праць. — Тернопіль: ТДЕУ, 2003. — С. 162–170. [*Особистий внесок здобувача: проведена оцінка забезпечення економічної ефективності виробництва продукції*]
- Публікації в інших наукових виданнях:*
6. Дідоренко Т. В. Конкурентоспроможність машинобудування в умовах економічної невизначеності / Т. В. Дідоренко // Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації. Збірник тез доповідей VII Міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених. Частина 2. – Тернопіль: ТНЕУ, 2010. — С. 284 – 285.
 7. Дідоренко Т. В. Машинобудування світу в XXI столітті / Т. В. Дідоренко // Економічні, правові, інформаційні та гуманітарні проблеми розвитку України в умовах економічної нестабільності. Збірник тез доповідей. — Тернопіль : ТНЕУ, ФАЕМ. — 2010. — С. 18–19.
 8. Дідоренко Т. В. Особливості обліку в інших галузях АПВ / Т. В. Дідоренко // Проблеми пореформеного розвитку АПВ та основні на-

прями їх розв'язання : Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (17–18 травня 2005 р.). — Тернопіль–Хоростків : ТІАПВ УААН, 2005. — С. 249–251.

9. Дідоренко Т. В. Аналіз конкурентоспроможності виробництва в умовах рецесії / Т. В. Дідоренко // Економічні, правові, інформаційні та гуманітарні проблеми розвитку України в умовах світової економічної кризи. Збірник тез доповідей. — Тернопіль: ТНЕУ, ФАЕМ, 2009. — С. 5 – 6.
10. Дідоренко Т. В. Еволюція фінансового аналізу та його взаємозв'язок з бухгалтерським обліком / Т. В. Дідоренко // Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації. Збірник тез доповідей VI Міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених. Частина 2. – Тернопіль: ТНЕУ, 2009. — С. 398 – 399.
11. Дідоренко Т. В. Облік виконання договорів в зовнішньоекономічній діяльності / Т. В. Дідоренко // Організаційно-економічні інструменти розвитку інтеграційних процесів в агропромисловому виробництві. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Ч. 2. — Тернопіль : ТДЕУ, ТІ АПВ УААН, 2006. — С. 302.

АНОТАЦІЯ

Дідоренко Т. В. «Організаційно-економічні засади трансформації підприємств сільськогосподарського машинобудування». — Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 — економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). — Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Тернопіль, 2011.

Дисертаційна робота присвячена дослідженню організаційно-економічних засад трансформації підприємств сільськогосподарського машинобудування. Розглянуто теоретичні основи формування організаційно-економічних засад трансформації підприємств сільськогосподарського машинобудування. Досліджено особливості організації виробництва на підприємствах машинобудівної галузі посттоталітарного періоду. Проведено аналіз ринку бурякозбиральної техніки та експортних можливостей підприємств машинобудівної галузі.

Розглянуто основні напрями розвитку трансформаційних процесів в умовах машинобудівних підприємств на засадах інноваційно-логістичного ланцюга. Проведено диференціацію витрат виробництва та ціни на кінцеву продукцію як засіб трансфоспроможності та конкурентоспроможності підприємств машинобудівної галузі.

Ключові слова: конкурентоспроможність, трансфоспроможність виробництва, бурякоцукровий підкомплекс, адаптивнотрансформаційна здат-

ність, інноваційно –логістичний ланцюг, ціна.

АННОТАЦИЯ

Дидоренко Т. В. «Организационно-экономические обоснования трансформации предприятий сельскохозяйственного машиностроения». — Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 — экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности). — Тернопольский национальный технический университет, Тернополь, 2011.

Работа посвящена исследованию организационно-экономических основ трансформации предприятий сельскохозяйственного машиностроения. Рассмотрены теоретические основы формирования организационно-экономических основ трансформации предприятий сельскохозяйственного машиностроения. Дано определение понятий «трансфоспроможность», «адаптивнотрансформационная способность» предприятий в контексте инновационно-логистических переобразований.

Описаны особенности организации производства на предприятиях машиностроительной отрасли посттоталитарного периода. Дана характеристика состояния производства продукции машиностроительной отрасли. Проведен анализ рынка свеклоуборочной техники и экспортных возможностей предприятий машиностроительной отрасли, а также дана сравнительно-аналитическая оценка эффективности комплексного производства свеклоуборочной техники.

В первом разделе «Теоретические основы формирования организационно-экономических обоснований трансформации предприятий сельскохозяйственного машиностроения» (в контексте взаимоотношений со свеклосахарным подкомплексом) исследовано современное сельскохозяйственное производство та современные взгляды на деятельность свеклосахарного подкомплекса, осуществлён анализ его преимуществ и недостатков.

Во втором разделе «Особенности организации производства на предприятиях машиностроительной отрасли посттоталитарного периода» проанализировано состояние обеспечения техникой аграрных предприятий, а также исследовано динамику производства продукции машиностроительной отрасли для свеклосахарного подкомплекса.

В третьем разделе «Основные направления развития трансформационных процессов в условиях машиностроительных предприятий на основах инновационно-логистической цепи» проведен анализ на основании дифференциации издержек производства и предложено внедрение в производство широкозахватных свеклоуборочных комплексов, что обеспечивает повышение продуктивности труда, уменьшит энергозатратность уборки сахарной свеклы и исключит уплотнение почвы, рассмотрено организацию совместно-

го использования средств и лизинга свеклоуборочной техники как формы стимулирования сбыта конечной продукции предприятий машиностроения и предложено схему улучшения трансфоспособности машиностроительных предприятий в контексте развития свеклосахарного подкомплекса Украины.

Рассмотрены основные направления развития трансформационных процессов в условиях машиностроительных предприятий на основе инновационно-логистической цепи. Проведена дифференциация издержек производства и цены на конечную продукцию как средство трансфоспроможности и конкурентоспособности предприятий машиностроительной отрасли. Рассмотрено организацию совместного использования средств и лизинга свеклоуборочной техники как форма мотивации сбыта конечной продукции предприятий машиностроения. Выведен алгоритм трансфоспроможностей машиностроительных предприятий в контексте развития свеклосахарной отрасли.

Ключевые слова: конкурентоспособность, трансфоспроможность производства, свеклосахарный подкомплекс, адаптивнотрансформационная способность, инновационно-логистическая цепь, цена.

ANNOTATION

The Organization and Economic Background of the Agricultural Machinery in the Agrarian Enterprises Transformation.

Dissertation for the scholarly Degree of Candidate of Economics in Specialty 08.00.04 — Economics and Management of Enterprises (according to the types of economic activities). — The National Technical University of Ternopil, Ternopil, 2011.

This dissertation is dedicated to investigating the organizational and economic transformation principles of agricultural engineering enterprises. The agricultural engineering enterprises theoretical bases transformation organizational and economic principles are focused on thesis. The production features at machine building industry enterprises of post-totalitarian period are investigated. The market beet harvesters and enterprises export capabilities are analyzed. The transformation processes main directions in machine building enterprises based on innovative supply chain are considered. The production costs and prices differentiation on final products as a means transforming ability and competitiveness are completed.

Key words: competitiveness, transformation ability of enterprise, sugar-beet substructure, adaptation and transform ability, innovation and logistics chain, costs.